

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تهران
دانشکده الهیات و معارف اسلامی

مجله علمی - پژوهشی

پژوهشهای قرآن و حدیث

(مقالات و بررسیها)

سال چهل و هفتم، شماره دوم

پاییز و زمستان ۱۳۹۳

مجله علمی - پژوهشی
پژوهشهای قرآن و حدیث (مقالات و بررسیها)
دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه تهران

صاحب امتیاز: دانشکده الهیات و معارف اسلامی
مدیر مسؤول: سیدمحمد رضا امام
سر دبیر: منصور پهلوان
ویراستار فارسی: حامد شریعتی نیاسر
ویراستار انگلیسی: عبدالرسول کشفی
نام ناشر: دانشگاه تهران

هیأت تحریریه به ترتیب حروف الفبا:

محمد علی آذرشب	استاد دانشگاه تهران
منصور پهلوان	استاد دانشگاه تهران
سیدمحمدباقر حجتی	استاد دانشگاه تهران
محمد علی رضایی اصفهانی	دانشیار جامعه المصطفی العالمیه
محمد باقر سعیدی روشن	استاد بار پژوهشگاه حوزه و اندیشه
حامد صدقی	استاد دانشگاه تربیت معلم تهران
حجة الاسلام حسن طارمی	دانشیار بنیاد دائرة المعارف اسلامی
سید کاظم طباطبایی	استاد دانشگاه فردوسی مشهد
نہلا غروی نائینی	استاد دانشگاه تربیت مدرس
عبدالهادی فقهی زاده	دانشیار دانشگاه تهران
مجید معارف	استاد دانشگاه تهران
فتح الله نجارزادگان	استاد دانشگاه تهران

کارشناس مجله: آذر آقامیرزا
آماده سازی: زینب میر عزیز

نشانی دفتر مجلات تخصصی: تهران، خیابان شهید مفتح، تقاطع خیابان شهید استاد مطهری، دانشکده الهیات و معارف اسلامی.
کد پستی: ۱۵۷۶۶۱۳۱۱۱ صندوق پستی: ۱۵۷۶۶-۴۴۱۱ تلفن: ۴۲۷۶۲۱۵۲ دورنگار: ۴۲۷۶۲۹۵۲
نشانی سایت: <http://jqst.ut.ac.ir> پست الکترونیکی: jqst@ut.ac.ir

داوری مقالات این شماره، توسط اعضای هیأت داوران مجله انجام شده است.

در راستای تخصصی نمودن نشریه مقالات و بررسیها، تأسیس مجله تخصصی پژوهشهای قرآن و حدیث (مقالات و بررسیهای سابق) با درجه علمی - پژوهشی از سوی کمیسیون بررسی نشریات وزارت علوم - تحقیقات و فناوری در تاریخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۲ طی ابلاغیه شماره ۳/۱۱/۱۷۴۱، اعلام گردید.

مجله پژوهشهای قرآن و حدیث (مقالات و بررسیهای سابق) در پایگاههای زیر نمایه می شود:
اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (از سال ۱۳۷۹)
اطلاعات و مدارک علمی ایران (از سال ۱۳۸۵)
پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) (از سال ۱۳۸۵)
مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری
مجلات تخصصی شبکه جهانی نور (از سال ۱۳۸۵)
بانک اطلاعات نشریات کشور (از سال ۱۳۸۶)

www.SID.ir
www.irandoc.ac.ir
www.isc.gov.ir
www.srlst.com
www.noormags.com
www.magiran.com

راهنمای تدوین و پذیرش مقاله

۱. مقاله باید شامل قسمت‌های زیر باشد:
عنوان، چکیده فارسی، کلیدواژه‌ها، درآمد (مدخل، مقدمه)، بدنه اصلی، نتیجه، فهرست منابع، و چکیده انگلیسی.
 ۲. مسئولیت صحت یا سقم مطالب مقاله از جهت علمی و حقوقی به عهده نویسنده است.
 ۳. حق ردّ یا قبول و نیز ویراستاری مقاله‌ها برای مجله محفوظ است و مقاله‌های دریافتی بازگردانده نخواهند شد.
 ۴. تأیید نهایی مقاله برای چاپ در مجله با هیئت تحریریه مجله است.
 ۵. حجم مقاله از ۲۰ صفحه بیشتر نباشد.
 ۶. نقل و اقتباس از مقاله‌های مجله با ذکر مأخذ آزاد است.
 ۷. چکیده فارسی و انگلیسی مقاله حداکثر ۱۵۰ کلمه باشد.
 ۸. مقاله‌ها باید طبق الگوی موجود در سایت دفتر مجله (<http://jitp.ut.ac.ir>) با حاشیه بالا و پایین ۵، چپ و راست ۴/۵، و میان-سطور ۱ سانتی‌متر، در محیط Word، با قلم ۱۳ BNazanin تایپ شوند و چکیده، پانویس، و منابع با همان قلم و اندازه ۱۱ باشد. قلم انگلیسی Times New Roman با یک فونت کمتر از قلم فارسی.
 ۹. منابع با ذکر شماره‌دهنده و به ترتیب الفبایی درج می‌شوند. شماره‌دهنده درون قلاب قرار می‌گیرد و داده‌های کتاب‌شناختی به این ترتیب می‌آیند: نام خانوادگی / شهرت نویسنده، نام، سال انتشار درون پرانتز، عنوان کامل اثر به صورت ایرانیک یا ایتالیک (عنوان اصلی با دو نقطه از عنوان فرعی جدا شود)، مترجم / ویراستار / گردآورنده: نام و نام خانوادگی، محل انتشار، ناشر. برای نمونه:
- [۱] جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۲). رحیق مختوم: شرح حکمت متعالیه، تنظیم و تدوین: حمید پارسانیا، قم، اسرا.

۱۰. اطلاعات مقاله‌ها به این ترتیب در فهرست منابع درج شوند: نام خانوادگی / شهرت نویسنده، نام، سال انتشار درون پرنتر، عنوان کامل مقاله درون گیومه، نام مجله به صورت ایرانیکی یا ایتالیک، محل نشر، دوره، شماره، ماه / فصل انتشار، شماره صفحات مربوط به مقاله. برای نمونه:

[۷] فلاحی، اسدالله (۱۳۹۱). «مکعب تقابل: روابط میان قضایای معدوله»، فلسفه و کلام اسلامی، تهران، سال ۴۵، شماره ۱، بهار و تابستان، صص ۱۲۳-۱۴۳.

۱۰. پس از آن که منابع به ترتیب الفبا فهرست شدند و به هر اثر شماره‌ای در این فهرست اختصاص داده شد، ارجاع درون‌متنی بر اساس همین شماره‌ها انجام می‌گیرد؛ به این صورت که شماره اثر مورد نظر درون قلاب ذکر می‌شود، مانند: [۷]. اگر به ذکر جلد و/یا صفحه(ها) هم نیاز بود، پس از شماره اثر، به ترتیب شماره جلد و شماره صفحه می‌آید، مانند: [۷، ص ۱۲۵] یا [۲، ج ۱، ص ۲۳]. جداکننده شماره اثر از شماره جلد و صفحه ویرگول است، ولی جداکننده شماره‌های آثار از یکدیگر، نقطه‌ویرگول است، مانند [۲، ج ۱، ص ۲۳؛ ۷، ص ۱۲۵]. شماره آثار به ترتیب اعداد طبیعی از کوچک به بزرگ تنظیم شوند.

۱۱. ارجاعات توضیحی، مانند صورت لاتین کلمات، شرح اصطلاحات و مانند آن در پانویس آورده شود.

۱۲. نویسنده لازم است طی نامه‌ای به سردبیر مجله، با ذکر کامل نام و نام خانوادگی خود (و سایر نویسندگان- همکار)، رتبه علمی، آدرس، شماره تلفن، و نشانی الکترونیکی خود را اعلام دارد.

۱۳. چنانچه مقاله‌ای چند نویسنده داشته باشد، ارائه مقاله و تمام مکاتبات و مسئولیت مقاله با نویسنده اول است. درج نشانی الکترونیک در پایین صفحه اصلی مقاله فقط به نویسنده اول اختصاص دارد.

۱۴. پس از چاپ مقاله، یک نسخه از مجله به نویسنده(ها) اهدا خواهد شد.

۱۵. ترتیب مقالات در مجله بر اساس نظم الفبایی نام خانوادگی نویسندگان است.

۱۶. ضوابط نگارش و چاپ مقالات در این نشریه منطبق بر «شیوه‌نامه انتشار مجلات دانشگاه تهران» است که از طریق نشانی زیر قابل بارگذاری است: <http://journal.ut.ac.ir/?menu=2>. لازم است که نویسندگان محترم با مطالعه این شیوه‌نامه از ضوابط آن پیروی کنند.

رویکرد

مجله پژوهش‌های قرآن و حدیث افتخار دارد که در حوزه میراث حقیقی اسلام، یعنی قرآن و حدیث، مقالات و پژوهش‌های ارزشمند محققان را منتشر سازد.

پیامبر گرامی اسلام فرموده‌اند: «آئی تارک فیکم الثَّقَلین کتاب الله و عترتی» یعنی مآثرک من در میان شما دو شیء نفیس است، کتاب خدا و عترت خود.

این حدیث شریف بر اهمیت پژوهش‌های مبتنی بر قرآن و حدیث دلالت دارد. به عقیده ما راه‌هایی از گمراهی و سرگردانی و رسیدن به سعادت دنیا و آخرت، تمسک به این دو گوهر گرانبه‌است. در همین دو حوزه نیز، مقالاتی که با رویکرد تبیین صحیح عقاید و تعالیم دینی و اسلامی و همچنین پاسخگویی به شبهات و اشکالات، نوشته شده باشد، در اولویت است.

در روایتی از پیامبر اکرم آمده است: «اذا ظهرت البدع فعلی العالم ان یظهر علمه فان لم یفعل فعليه لعنة الله». یعنی چون بدعت‌ها آشکار شود پس بر عالم است که علم خویش را اظهار کند و اگر چنین نکرد، پس لعنت خدا بر او باد.

همچنین مقاله باید از ویژگی‌های زیر برخوردار باشد:

- منابع و مآخذ آن معتبر و دست اول باشد
- موضوع مقاله کاربردی و مورد نیاز جامعه باشد.
- نتایج و دستاوردهای مقاله چشمگیر و درخشان باشد.

توفیق همه پژوهشگران محترم را در مسیر تحقیق در زمینه‌های علوم قرآن و حدیث از خداوند بزرگ مسئلت داریم.

سخن سردبیر

یادی از استادان علی اکبر غفاری و محمد باقر بهبودی

پس از آنکه دوران چاپ سنگی کتابها به سر آمد، و چاپخانه‌ها با تهیه حروف سربی و ماشین‌های قدیمی به چاپ و انتشار کتاب‌ها و رساله‌ها اقدام کردند، یک کمبود اساسی ظاهر گردید و آن مغلوط بودن نسخه‌های خطی و چاپ‌های سنگی کتاب‌ها بود. این اغلاط که عموماً متوجه کاتبان کم سواد در دوران‌های گذشته است، بایستی توسط مصححان با مراجعه به نسخه بدل‌ها و مصادر اصلی کتابها تصحیح می‌گردید و توضیحاتی در پاورقی‌ها برای تبیین مشکلات و دشواری‌های کتاب افزوده می‌شد تا خواننده با متن بی‌غلط و منقحی روبرو شود و هزاران خواننده‌ای که به این کتاب‌ها مراجعه می‌کنند به سادگی به مراد مؤلف دست یابند. از طرف دیگر چنین مصححینی بایستی ادبیات عربی را به خوبی بدانند، با لغات و اصطلاحات این زبان کاملاً آشنا باشند، از فقه و اصول و منطق و کلام و حدیث و تاریخ و رجال و تفسیر و سایر علوم اسلامی اطلاع داشته باشند؛ همچنین دارای حوصله و وقت کافی باشند و به کار خویش عشق بورزند. صاحب نظران امور مطبوعاتی می‌دانند که چنین اشخاصی همانند «کبریت احمر»، نادر الوجودند و شمار آنها در هر دوره و زمانی از تعداد انگشتان دست تجاوز نمی‌کند. اساتید بزرگی همانند مرحوم دکتر سید جلال الدین محدث ارموی در ایران و محمد ابوالفضل ابراهیم در مصر از این شمارند.

استاد غفاری و دارالکتب الاسلامیه

در آغاز نهضت چاپ حروفی کتابها و احیای میراث حدیثی شیعه، دو ناشر بزرگ در ایران پیشگام بودند. یکی «دارالکتب الاسلامیه» که مرحوم شیخ محمد آخوندی در سال ۱۳۲۷ آن را بنیانگذاری کرده بود و مرحوم استاد علی اکبر غفاری (۱۳۰۳-۱۳۸۳) با او در امر تصحیح و انتشار کتب همکاری می‌کرد. اولین تصحیح استاد غفاری در این دوره بر روی کتاب شریف اصول کافی صورت پذیرفت که بازتاب گسترده‌ای در مجامع علمی و حوزه‌ها داشت. آقای غفاری خود می‌گفتند: «این چاپ جدید کتاب کافی را به حضرت آیت الله بروجردی طباطبایی و حضرت آیت الله سید احمد خوانساری تقدیم کردم و آنان به گرمی مرا تشویق و به ادامه راه ترغیب فرمودند.»

استاد علی اکبر غفاری بعدها انتشارات صدوق را بنیانگذاری کرد و آثار رئیس المحدثین شیخ صدوق و متون گراندقدر دیگری را تصحیح و منتشر کرد که شمار این کتابها بالغ بر یکصد مجلد می‌گردد. کتاب‌هایی همچون «الکافی»، «کتاب من لا یحضره الفقیه»، «الاستیصار»، «التهدیب»، «التوحید»، «معانی الاخبار»، «علل الشرایع»، «کمال الدین»، «عیون اخبار الرضا»، «ثواب الاعمال و عقاب الاعمال» و «تحف العقول» ابن شعبه و «الغیبه» نعمانی و دوره کامل «المحجه البیضاء» و «الحقائق» تألیف مولا محسن فیض کاشانی و دهها کتاب دیگر.

استاد غفاری رسالت خود را در تصحیح متون حدیثی شیعه و انتشار آنها می‌دانست و عاشقانه در این کار روزگار می‌گذرانید. وی در سالهای اخیر حیات خویش به آموزش تجربیات خود در امر تصحیح متون و همچنین آموزش فقه الحدیث و درایه و رجال به دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری در دانشگاه‌ها پرداخت و در دانشگاه‌های تهران، امام صادق (ع) و مدرسه شهید مطهری تدریس می‌کرد. ناگفته نماند از ویژگیهای بارز استاد غفاری ذوق ادبی و نثر فاخر او در زبان عربی است؛ امری که در

مقدمه‌های او بر کتابهایی که تصحیح کرده نمایان است. برای نمونه، بخشی از مقدمه او بر کتاب کمال الدین را نقل می‌کنیم که نشان از اخلاص، پشتکار و اشتیاق سرشار او دارد و از فصاحت و شیوایی والایی نیز برخوردار است:

فاعتزلت عن مجالس الاحباب والصدور، وآثرت هذا المشروع على جميع الامور، وشرعت في المقصود، ولم آل جهدا فيه ولا المجهود، فلم أزل مترقبا لاقتناء نسخ الاصول، متفحصا عنها من العلماء والفحول، تاركا نومي في تصحيحها، باذلا جهدي في تحقيقها، عاكفا ليلي ونهاري على ترصيفها وتنسيقها ومقابلتها، وكم بت عليها ليلا إلى السحر، وصافحت بالجبين صفحات الكتاب من السهر. وأنا ببذل عمري في سبيلها مشعوف مسرور، إذ حقق المولى سبحانه الامنية والمأمول، فخرج بتحقيقي إلى اليوم من تأليف العلماء و المحدثين ما جاوز عدد أجزاء التسعين.

إذا كان هذا الدمع يجرى صباة علي غير سلمی فهو دمع مضیع

یعنی: آنگاه از مجالس دوستان و بزرگان اعتزال جستم و امر تصحیح را بر جمیع امور برتری دادم و از هیچ تلاش و کوششی در این کار فروگذاری نکردم. پیوسته در جستجوی بدست آوردن نسخه‌های اصل بودم و از دانشمندان و بزرگان تفحص می‌کردم، خواب را در امر تصحیح فرو گذاشته و در امر تحقیق، تلاش خود را بذل کرده بودم. شب و روز خود را در آراستن و ترتیب و مقابله نسخه‌ها صرف می‌کردم و چه شب‌ها که تا سحر بیدار ماندم و از بی‌خوابی رخساره بر صفحات کتاب نهادم. من از اینکه عمر خود را در این راه صرف کرده‌ام خوشحال و مسرورم، زیرا خدای سبحان آرزو و مامول مرا محقق ساخت و تاکنون توانسته‌ام از آثار علماء و محدثان بالغ بر نود جلد و جزء را منتشر سازم، اما چه سود که اگر این اشکی که از چشمان من سرازیر است برای "سلمی" نباشد به یقین اشکی تباہ خواهد بود!

استاد غفاری می‌گفت: سابقا کتابهای چاپ سنگی را در کاروانسراها به طبع می‌رساندند. شما نمی‌دانید که با چه زحمتی سنگها را می‌تراشیدند و کتابها را به چاپ می‌رساندند.

- می‌گفت: برای چاپ و صحافی کتابهای رحلی هزینه فراوانی می‌کردند. مثلا برای ساختن جلد این کتابها از چرم گوسفند استفاده می‌کردند و برای هر کتاب پوست یک گوسفند به طور کامل مصرف می‌شد.

- می‌گفت: «من در تصحیح کتابها با اغلاط فراوانی در کتابهای خطی مواجه شده‌ام. مثلا بسیار مشاهده کرده‌ام که به سبب تکرار یک کلمه در پایان دو سطر، کاتب، یک سطر را جا انداخته است.» ایشان در مقدمه کمال‌الدین می‌نویسد: «نسخ مطبوعه سنگی و حروفی این کتابها مشحون از اغلاط و سقطات است و من حتی به یک سطر از آنها اعتماد ندارم.»

- می‌گفت: استاد ما در امر تصحیح، دانشمند محترم دکتر سید جلال‌الدین محدث ارموی بود که فاضل و دانشمند و استاد برجسته دانشگاه بود. تصحیح او از کتاب النقض عبدالجلیل قزوینی از کارهای بسیار ارزشمند اوست و من از ایشان استفاده‌ها کرده‌ام.

استاد بهبودی و کتابفروشی اسلامیة

یکی دیگر از ناشران کتب دینی، کتاب فروشی اسلامیة بود که آن را مرحوم سید محمدعلی کتابچی در سال ۱۲۸۰ بنیانگذاری کرده بود و در دهه‌های اخیر فرزندان ایشان مرحوم سید احمد و سید اسماعیل کتابچی عهده دار آن بودند و برخی از افاضل و از جمله استاد محمد باقر بهبودی در امر تصحیح کتب و متون دینی با ایشان همکاری می‌کرد.

استاد محمد باقر بهبودی (۱۳۰۷-۱۳۹۳) نیز در امر تصحیح خدمات شایسته‌ای انجام داده است و

کتاب‌هایی همچون "کنز العرفان" فاضل مقداد، "زبدہ البیان" محقق اردبیلی، "الصراط المستقیم" بیاضی، "المبسوط" شیخ طوسی، "وقائع السنین" خاتون آبادی و "المناقب" ابن مغزلی از جمله آثار است که به همت ایشان تصحیح شده است. اما گرانبهاترین خدمات او بی‌گمان تصحیح مطبعی و علمی مجلدات عدیده‌ای از بحارالانوار علامه مجلسی است که شمار آنها بالغ بر هشتاد جلد - از صد و ده جلد - می‌گردد.

استاد بهبودی در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۳۶ در مشهد خدمات فرهنگی خود را آغاز کرد و در بست بالا خیابان با مشارکت مرحوم حسینیان مغازه کتابفروشی داشت. وی در سال ۱۳۳۷ به تهران آمد و در طبقه فوقانی دارالکتب الاسلامیه به تصحیح مطبعی مجلداتی از تفسیر المیزان علامه طباطبائی و مجلدات اولیه بحارالانوار علامه مجلسی همت گماشت. پس از ورشکست شدن مرحوم آخوندی، به کتابفروشی اسلامیہ رفت و به خدمات خود ادامه داد.

تصحیح و انتشار بحار الانوار توسط دو ناشر معروف کتب دینی یعنی دارالکتب الاسلامیه و انتشارات اسلامیہ ماجراهای شنیدنی بسیاری دارد و نقش استاد بهبودی در این امر فوق العاده است. داستان از آنجا آغاز شد که مرحوم آخوندی می‌خواست چاپ بیست و پنج جلدی سنگی و رحلی بحار را - که به طبع کمپانی موسوم است - در یکصد و ده جلد با تصحیح و توضیح و با چاپ حروف سربی منتشر کند. و بیست و هفت جلد آنرا نیز با تصحیح و توضیح فضلابی همچون مرحوم عبدالرحیم ربانی شیرازی و استاد مصباح یزدی و استاد جعفر عابدی و دیگران در تیراژ ۳۰۰۰ نسخه منتشر کرد، اما چون طالبان بحار الانوار مایل بودند دوره کامل کتاب چاپ شود و سپس آنرا خریداری کنند اکثر مجلدات چاپ شده به انبار منتقل و بایگانی می‌شد و این امر موجب ورشکستگی مرحوم آخوندی گردید و مدتی امر تصحیح و انتشار بحارالانوار متوقف شد تا آنکه انتشارات اسلامیہ متولی تصحیح و انتشار سایر مجلدات گردید. استاد بهبودی نقش خود را در این ماجرا چنین بازگو می‌کند:

مشهورترین کار تحقیقاتی من کتاب بحارالانوار علامه مجلسی است. بیشتر جلد‌های این اثر بزرگ با تلاش و زحمتهای طاقت فرسای من به زیور تحقیق آراسته شد و می‌توانم ادعا کنم اگر فداکاری من نبود، کار تحقیق و چاپ بحارالانوار به پایان نمی‌رسید؛ دست کم در آن زمان ناشر بحارالانوار در سال ۱۳۳۸ با کسر مبلغ هنگفتی ورشکست شد و چاپ بحار متوقف ماند. در این هنگام روزی در کتابفروشی شمس نشسته بودم که طلبه ای چند جلد از بحارالانوار چاپ جدید را آورد و با دو جلد کتاب دیگر عوض کرد.

به او گفتم: چرا بحار را عوض کردی؟ گفت: کتاب ناقص است. کتاب ناقص به درد نمی‌خورد. پس از این دیگر امیدی به چاپ آن نیست. پس از رفتن او به آقای فشاهی گفتم: بحار را جلدی چند از وی خریدی؟ گفت: هر جلدی چهار تومان. گفتم: هر جلدی چهار تومان؟ این که بی‌انصافی است. گفت: معلوم نیست خودم پس از مدتی بتوانم جلدی پنج تومان بفروشم. کتاب ناقص مشتری ندارد. گفتم: چاپ خواهد شد. گفت: تنها آقای آخوندی مرد این میدان بود که او هم ورشکست شده است. چه کسی حاضر می‌شود که این بار عظیم را به منزل برساند.

من در آن تاریخ برای کتابفروشی اسلامیہ نسخه‌های خطی ناسخ التواریخ را تصحیح می‌کردم (زندگانی امام کاظم(ع) تا امام حسن عسکری(ع)) از این روی با وی تماس گرفتم و پیشنهاد کردم: ادامه چاپ بحار را به عهده بگیرد. کتابچی گفت: چاپ این کتاب زیان‌آور است. سپس با محاسبه‌ای دقیق نشان داد که با تیراژ هزار نسخه هر جلدی هفت تومان برای کاغذ چاپ و صحافی هزینه برمی‌دارد و اگر تحقیق را به آن بیفزاییم هزینه آن به هر جلدی ده تومان می‌رسد حال اگر به این قیمت یعنی به

همان اندازه‌ای که هزینه برداشته بفروشیم برای ما سودی نخواهد داشت و زیان می‌کنیم و اگر قیمت را بالا ببریم طلاب نمی‌توانند بخرند.

گفتم: به شما اطمینان می‌دهم اگر پیش قدم شوید و سرمایه گذاری کنید من هم هزینه کار تحقیق را به گونه‌ای با شما محاسبه می‌کنم که فرمی (۱۶ صفحه) از پنجاه ریال فراتر نرود! (زیرا من پذیرفتم که برای بیست ساعت کار تحقیق و تصحیح تنها پانصد ریال بگیرم در حالی که از خود وی برای تصحیح کارهای ساده‌تر هر سه ساعت سیصد ریال اجرت می‌گرفتم.) بالاخره مرحوم کتابچی پس از محاسبه پذیرفت در چاپ بحارالانوار سرمایه گذاری کند. دست به کار شد و قبض پیش فروش بحار را انتشار داد. در کوتاه مدت هشتصد نسخه قبضهای پیش فروش به فروش رسید. چاپ جلد‌های مانده بحارالانوار آغاز شد. ناشر نخستین نیز که بیست جلد بحار را با تیراژ سه هزار نسخه چاپ کرده بود و اوراق چاپی آن در انبار در حال پوسیدن بود پس از صحافی و عرضه آنها به بازار به توان مالی رسید و چاپ بحار از حال توقف به درآمد.

استاد بهبودی علاوه بر تصحیح متون روایی تالیفات ارزشمندی نیز از خود به یادگار گذاشته است مانند: کتاب "معانی القرآن" که ترجمه ای آمیخته با شرح از قرآن کریم است. همچنین دو کتاب "معرفه الحدیث" و "علل الحدیث" او که در موضوع شناخت احادیث و آسیب شناسی آنهاست و بر فضل و دانش او در علوم حدیث دلالت دارد.

استاد بهبودی در امر راهنمایی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری نیز در دهه شصت و اوایل دهه هفتاد در دانشگاه تربیت مدرس فعال بود و مجالسی نیز در مسجد جعفری داشت و شاگردان بسیاری از آموزش‌های او بهره می‌بردند. برخی از شاگردان او در کلاسهای درس مسجد جعفری و یا دانشجویان او در دانشگاه تربیت مدرس هم اکنون از اساتید شاخص دانشگاه‌ها به شمارند.

استاد بهبودی مردی زاهد، عالم، دیندار، دوستدار اهل‌البیت (ع) و صاحب رای و اندیشه بود. از آرای خاص خود - که برخی آنها را شدوژات می‌خواندند - به شدت دفاع می‌کرد و عقیده قطعی خود را به واسطه‌ی نقد دیگران تغییر نمی‌داد.

استاد علی‌اکبر غفاری و استاد محمد باقر بهبودی نقش بسزایی در احیاء و انتشار کتب حدیثی امامیه در دوران معاصر دارا می‌باشند. با عشق و ایمان و با تحمل سختی‌های فراوان سالیان متمادی در راستای تحقق این هدف مقدس گام برداشتند و به مراد خویش نیز رسیدند.

خداوند آنان را در جنات عدن از شراب طهور و از دست مولایشان علی (ع) سیراب فرماید.
رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ

فهرست

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۷۵	نقد دیدگاه مفسران معاصر درباره تعامل پیامبر با اهل کتاب در مکه امیر احمدنژاد، زهرا کلباسی اشتری
۲۰۳	کاوشی در مکی یا مدنی بودن سوره رعد ابراهیم اقبال، عماد صادقی
۲۲۱	دلالت و مصداق روایت «اقرأ كما يقرء الناس» الهه شاهپسند
۲۴۷	تکامد در قرآن، تحلیلی بر واژه‌ها و ترکیبات تک‌کاربرد در قرآن کریم مرتضی کریمی‌نیا
۲۸۵	تأثیر مبانی معرفت‌شناختی ویتگنشتاین بر ایزوتسو در تحلیل معنایی مفاهیم اخلاقی - دینی قرآن محمدحسین لطفی
۳۰۱	نقد و بررسی ادعای اقتباس قرآن از اشعار جاهلی مجید معارف، آلاء وحیدنیا
۳۲۱	تبیین و ارزیابی نظریه سزگین درباره شناسایی و بازسازی منابع جوامع روایی نصرت نیلساز

